

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 22 ระบุไว้ว่าหลักการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอน 74 ก, 2542, หน้า 7) และมาตรา 23 ได้ระบุเรื่องการจัดการศึกษาให้เน้นความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมในเรื่องต่อไปนี้ ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทย ระบบการเมือง การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจเรื่องจัดการการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้เรื่องศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอน 74 ก, 2542, หน้า 7-8)

ผลจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ทำให้กระทรวงศึกษาธิการได้พัฒนาและประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่กำหนดเวลาเรียนไว้ 12 ปี และกำหนดกลุ่มสาระการเรียนรู้ไว้ 8 กลุ่ม โดยมีได้แยกเป็นรายวิชาตามที่ปรากฏในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จะเริ่มใช้ในโรงเรียนทั่วประเทศในปีการศึกษา 2546 กับชั้น ป.1, ป.4, ม.1 และ ม.4 ในปีการศึกษา 2547 จะเลื่อนขึ้นไปอีก 1 ชั้น และเมื่อถึงปีการศึกษา 2548 จะใช้หลักสูตรดังกล่าวนี้ครบทั้ง 12 ชั้น คือ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 นั้น ยึดหลักตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 ดังกล่าว โดยมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาความคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ มุ่ง

พัฒนาความสามารถทางอารมณ์ ด้วยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และเนื่องจาก ประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะ เรื่องของความขัดแย้งทั้งความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กร และสังคม จึงต้องมุ่งเน้น การเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ และหาทางแก้ไขด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, หน้า 21)

วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาหนึ่งของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนด วิชาสังคมศึกษาเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 สาระ ได้แก่ สาระประวัติศาสตร์ สาระภูมิศาสตร์ สาระเศรษฐศาสตร์ สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม และสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นศาสตร์ที่มุ่งให้เยาวชนเป็นผู้มีการศึกษา เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถนำความรู้จากอดีตมาสร้างความเข้าใจในมรดกทาง วัฒนธรรมของประเทศ เพื่อการตัดสินใจในการเป็นพลเมืองดี นำความรู้เรื่องการเมือง การปกครองมาตัดสินใจเกี่ยวกับการปกครอง ชุมชนท้องถิ่น และประเทศชาติของตน ตลอดจน นำความรู้ และวิธีการทางสังคมศาสตร์มากำหนดแนวทางประพฤติปฏิบัติที่สร้างสรรค์ต่อส่วนรวม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, หน้า 3)

จากการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน ในช่วงเวลา ที่ผ่านมา พบว่า มีปัญหาหลักสามประการ คือ ประการแรก มีการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ลดน้อยลง ดังพระดำรัสในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระราชทาน สัมภาษณ์ ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (2538, หน้า 28) ว่า “มีผู้ปกครองนักเรียน ประการว่า เดิมนี่การเรียนการสอนไม่เหมือนที่เรียนสมัยก่อน แต่ก่อนเราเรียนประวัติศาสตร์ไทย มาก... สรุปว่า ปัจจุบันเรียนประวัติศาสตร์น้อยลง”

ปัญหาประการที่สอง คือ การจัดการเรียนการสอน ครูมักมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชา เน้นแต่การท่องจำ ไม่มีการปฏิบัติ ไม่เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนได้พัฒนาด้านการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ การแสดงความคิดเห็น และการหาความรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งยังไม่ได้นำเทคโนโลยี ที่ทันสมัยมาใช้

ปัญหาประการที่สาม คือ ขาดการพัฒนาสื่อที่มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ เช่น บทเรียนสำเร็จรูปที่สามารถเรียนได้ด้วยตนเอง นอกจากนั้นในการประเมินผลผู้สอนยังใช้

แบบทดสอบแบบเลือกตอบมากกว่าการให้เขียนตอบ ทำให้นักเรียนเขียนตอบแบบความเรียงไม่เป็น (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา, 2543, หน้า 3)

ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของปัญหาทั้งสามประการ จึงประสงค์จะพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในส่วนที่เป็นเนื้อหาประวัติศาสตร์ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยยึดหลักการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ด้วยการพัฒนาเป็นชุดการสอนซึ่งเป็นนวัตกรรมการศึกษาที่คาดว่าจะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้ ทั้งนี้เพราะชุดการสอนเป็นชุดของสื่อประสมที่มีการจัดระบบให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ในการเรียนแต่ละหน่วยความรู้ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุผลตามจุดหมายที่วางไว้ และช่วยให้การสอนของครูดำเนินไปโดยสะดวกและมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้สอนถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ที่สลับซับซ้อนและมีลักษณะเป็นนามธรรม ให้เกิดความเข้าใจแก่ผู้เรียนได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ชุดการสอนยังช่วยฝึกการตัดสินใจ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ผู้เรียนมีโอกาสมากขึ้นที่จะลงมือปฏิบัติกับวัตถุด้วยตนเอง ซึ่งการเรียนรู้นี้จะเป็นการพัฒนาผู้เรียนหลาย ๆ ด้าน ทำให้มีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลและเกิดประโยชน์สามารถถ่ายทอดโยงความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2539, หน้า 117)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาชุดการสอนวิชาสังคมศึกษาโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาชุดการสอนวิชาสังคมศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ชุดการสอนวิชาสังคมศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สำหรับใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนสาระประวัติศาสตร์
2. ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ได้แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนใช้เป็นแนวทางในการผลิตชุดการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับใช้ในการเรียนการสอนในเนื้อหาหรือกลุ่มวิชาอื่นต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนมกุฏเมืองราชวิทยาลัย อำเภอแกลง จังหวัดระยอง จำนวน 7 ห้องเรียน 250 คน
2. เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง เป็นเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกระทรวงศึกษาธิการ รายวิชา ส 102 (ประเทศของเรา 2) เรื่อง ประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย ด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยเน้นการสร้างและพัฒนาชาติ
3. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย กระทำในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 โดยใช้ระยะเวลาในการทดลอง 14 คาบ คาบละ 50 นาที
4. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง ประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ชุดการสอน หมายถึง ชุดของสื่อประสม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้และสอดคล้องกับจุดประสงค์ และลักษณะเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา เรื่อง ประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกระทรวงศึกษาธิการ ชุดการสอนทุกชุดประกอบด้วย คู่มือครู คู่มือนักเรียน เอกสาร สื่อ และอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน แบบฝึกหัดประจำชุดการสอน
2. การสอนโดยใช้ชุดการสอน หมายถึง การให้นักเรียนได้เรียนรู้จากชุดการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยแบ่งแผนการสอนทั้งหมดเป็น 6 แผน แต่ละแผนใช้เวลาสอน 2 คาบ หรือ 3 คาบ คาบละ 50 นาที รวมเวลาในการสอน 14 คาบ เนื้อหาบทเรียนในชุดการสอนประกอบด้วย การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย 3 คาบ การเมืองการปกครองสมัยสุโขทัย 3 คาบ เศรษฐกิจสมัยสุโขทัย 2 คาบ สังคมและวัฒนธรรมสมัยสุโขทัย 2 คาบ ภาษา วรรณกรรม และศิลปกรรมสมัยสุโขทัย 2 คาบ ความเสื่อมอำนาจของกรุงสุโขทัย 2 คาบ
3. การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ฝึกการค้นคว้า การคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์

แสดงความคิดเห็น ฝึกการทำงานกลุ่มร่วมกัน มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของผู้เรียน ครูผู้สอนมีหน้าที่เพียงจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ อำนวยความสะดวก จัดกิจกรรมการเรียนรู้ และวัดผลประเมินผลให้กับผู้เรียนและเป็นผู้คอยชี้แนะ ให้คำปรึกษาช่วยเหลือ ในกรณีที่ผู้เรียนเกิดความสงสัย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีขั้นตอนตามลำดับ ได้แก่ ขั้นทดสอบก่อนเรียน ขั้นสร้างความสนใจ ขั้นสอน ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูล หลักฐาน และเอกสาร พิจารณาข้อมูลและการเปรียบเทียบข้อมูลอดีตกับปัจจุบัน แสดงผล การศึกษาภายในกลุ่มย่อย วางแผนการนำเสนอผลการศึกษาต่อชั้นเรียน แสดงผลการศึกษาต่อชั้นเรียน ขั้นสรุป ขั้นทดสอบหลังเรียน และขั้นการประเมินผลการเรียนของนักเรียน

4. ประสิทธิภาพของชุดการสอน หมายถึง ผลการใช้ชุดการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างเรียนแล้วทำแบบฝึกหัดหลังชุดการสอนแต่ละชุด และเมื่อเรียนครบทุกชุดแล้ว ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

80 ตัวแรก หมายถึง จำนวนนักเรียนที่ทำแบบฝึกหัดหลังเรียนด้วยชุดการสอนแต่ละชุดผ่านเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 80

80 ตัวหลัง หมายถึง จำนวนนักเรียนที่ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยชุดการสอนทั้งหมดผ่านเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 80

5. เกณฑ์ที่กำหนด หมายถึง คะแนนจุดตัดซึ่งได้จากการใช้ดุลยพินิจของครูผู้สอน วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีประสบการณ์การสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 5 ท่าน

6. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา หมายถึง ข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อวัดผลความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ระบบการเมือง การปกครอง ลักษณะเศรษฐกิจ ลักษณะสังคมและวัฒนธรรม เหตุแห่งความเสื่อมอำนาจของอาณาจักรสุโขทัย สังคมประชาธิปไตย ความสำคัญและปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวและชุมชนในสังคมประชาธิปไตย จำนวน 40 ข้อ

7. แบบประเมินกระบวนการทำงานของนักเรียน หมายถึง แบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อให้ประเมินพฤติกรรมกรเรียนของผู้เรียนในขณะที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน เกี่ยวกับบทบาทการเป็นผู้นำในกลุ่ม บทบาทการเป็นผู้ร่วมงานของกลุ่ม กระบวนการทำงานของกลุ่ม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของกลุ่ม

8. แบบประเมินการรายงานหน้าชั้นเรียน หมายถึง แบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ประเมินพฤติกรรมกรเรียนของผู้เรียนในขณะที่ผู้เรียนแต่ละกลุ่มนำผลงานมาเสนอหน้าชั้นเรียน เกี่ยวกับความถูกต้องในเนื้อหา ความสมบูรณ์และเหมาะสมของอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบ

การรายงาน การเตรียมพร้อมของกลุ่ม ความชัดเจนในการใช้คำพูดและน้ำเสียงในการรายงาน
ความสามารถในการตอบ ชักถามได้อย่างถูกต้องและชัดเจน การรักษาเวลาในการรายงานหน้า
ชั้นเรียน ความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอผลงานหน้าชั้น ความน่าสนใจในการนำเสนอผลงาน
การกระจายงานขณะนำเสนอผลงานของกลุ่ม มีการนำเสนอผลงานอย่างหลากหลาย